

Valerij Puzik

S láskou, otec

Listy, ktoré napísal otec synovi
počas vojny

18+

DAJAMA

Valerij Puzik

S láskou, otec

Vydavateľstvo DAJAMA
Bratislava
2023

S láskou, otec

1. vydanie, 2023

Ukrajinský originál Valerij Puzik: Z ľubovju – tato!
vyšiel vo vydavateľstve Laboratorija, Kyjev 2023

© Preklad: Patrik Orišek

Editor a zodpovedný redaktor: Daniel Kollár

Technická redaktorka: Daniela Kollárová

Grafická úprava: Marianna Lázničková

Jazyková korektúra: Rút Facunová

Tlač: impression world, spol. s r.o., Prešov

© Vydalo vydavateľstvo DAJAMA ako svoju 382. publikáciu.

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy nesmie byť
reprodukováná v akejkoľvek forme bez predchádzajúceho písomného
súhlasu vydavateľa.

ISBN 978-80-8136-159-3

RNDr. Daniel Kollár – DAJAMA

Karloveské rameno 4B, 841 04 Bratislava,

tel.: +421 (2) 446 317 02, info@dajama.sk, www.dajama.sk

Na úvod

Táto kniha prináša formou listov príbeh otca a syna v čase vojny na Ukrajine. Príbeh túžob a pocitov, ktoré v každej vojne zažívajú tisíce vojakov. Tvorí akési svetlo na konci tunela, v ktorom vidieť deti, milované osoby a pokojný domov.

Listy Valerija Puzika nám ponúkajú pohľad na to, ako vojna ovplyvňuje každodenný život obyčajných ľudí, ktorí sa pokúšajú aj uprostred obrovských ťažkostí a problémov nájsť radostné a láskyplné momenty. Autor nám ukazuje, že aj v ťažkých časoch možno hľadať krásu a nádej, pričom láska a rodinné väzby sú v našich životoch najsilnejšie.

Podobne ako autorov syn Orest, tisíce detí na celom svete musia vyrastať bez svojich otcov pre ničivé následky vojen, konfliktov a ďalších krízových situácií. Čelia traume či strate a to všetko môže len negatívne ovplyvniť ich detstvo a budúcnosť.

Tento tragický stav je príznačný pre mnohé časti sveta a poukazuje na dôležitosť hľadania mierových riešení a podpory pre deti vyrastajúce v ťažkých podmienkach. Je dôležité si neustále pripomínať, že vojny majú tragické dôsledky pre rodiny s deťmi, ktoré by mali mať právo vyrastať v bezpečí a v prostredí lásky svojich rodičov.

Obsah

Pena dní	6	Ako sa má?	45
Ahoj, synček!	10	O tom nepíšu	
Budúcnosť — minulosť	12	v správach	46
I. Na svitaní...	15	Tri-tri, koniec hry	47
I. Bože, dokonca...	16	I. Pamäť je magnet...	49
I. Jej srdcom preteká...	17	Neobyčajný luxus	50
I. Každá jeseň vracia...	18	Pepsi	52
Mesto, ktoré vidím		Checkpoint Ukrajina	56
v snoch	20	Celá večnosť	59
Konzervácia	22	Raketový poplach	62
Ďalšia kniha o vojne	25	S láskou, Orest!	64
Absolventi školy života	26	Hra šproty	65
Deti kvietky	31	Hnedý	70
Pozerajú sa z neba	35	Zákopová závislosť	74
S láskou, otec	37	Môj veliteľ	77
I. Raz ráno...	39	Kuchár	79
Cesta domov	40	Niet slov	81
Kokón	41	Tridsaťpäť	83
Vĺčik sa točí	43	Orgován s piatimi	
Ja tu chlánim mamu	44	listami	85

Krehká pamäť	88	Sto úsvitov bez teba	164
Polia	89	Ruslan	169
Tu a tam	96	K moru	171
Daj si prilbu!	101	V tieni konzervy	173
Prečítajte si môj neexistujúci denník	111	Krajina svätého Mikuláša	176
Perla absurdnosti	114	Film o vojne	179
Vianočné rádio	116	Zóna smrti	182
Vietor	118	Zrenica hlbiny	183
Uspokojivé podmienky	121	Poznal som všetky vtáacie piesne	190
Rorschachova škvrna	126	Zbohom leto!	193
Mama!	130	Vzorec pre výpočet miliradiánu	195
Správa vo fľaši	131	4-5-0	197
Paša	135	Verní spoločníci	199
Krátke stretnutia	137	13:22	200
Júl	148	Ahoj, synak	202
Sny o smrti	150	Ahoj, slnko	206
Film v mojej hlave	153	Ak zomriem	208
Hrob	159		
Strom	162		

Pena dní

2019

Tvoje druhé leto ubehlo ako deň. Celé leto je len chvíľa. Zavriem oči a vidím tvoj úsmev. Vietor ti fúka do vlasov, utekáš k moru. Mama sa ťa snaží chytiť, no ty náhle uhneš a so smiechom cupitáš bosými nôžkami po piesku do vody. Čierne more je teplé. Je august. Oblaky letia nad nákladnými loďami, ktoré ťažkopádne plávajú k prístavu kdesi na obzore. Koľko ich tam je? Päť? Desať? Sú ďaleko. Voda sa na slnku trbliece, takže nevidieť nič, len čierne škvrny lodí...

Farebnými kriedami kreslíme lode na asfalt v parku.

— A nakreslíme aj mamu?

— Áno.

To sú jej oči, oválna tvár, pery, nos, vlasy.

— A mačku?

— Tiež.

Uši ako trojuholníky, oči ako gombičky, tvár, labky.

— Ako sa volá?

— Kššš.

— Josja.

— Kššš, — zmlkneš, hľadáš na čierny asfalt vymývaný dažďom. — Hav-hav! — ukážeš prstom a nakreslíte psa. Potom chceš autíčko, crn-crn (čo znamená električka), traktor, ďalšie auto, nákladné auto, pick-up, džíp, lietadlo, veľké nákladné auto, vlak, vagóny, veľa vagónov — povieš „tu-túú,“ a my to

s mamou napíšeme na asfalt. Tu-túú! — ide vlak. Všetci okoloidúci musia vedieť, ako vlak ide: tu-túú, tu-túú, tu-túú.

Vedľa psa napíšeme „hav-hav“ a vedľa mačky „miau-miau“.

Všetkým kresbám dáme názov: „MAMA IRA“, „CHLAPEC OREST“, „MAMIN CHLAPČEK“, „MAČKA JOSJA“, „ČIERNE MORE“, čajky na oblohe, slnko, oblaky...

TU-TÚÚ, ide vlak.

Listy žltnú. Voňajú orechy. Jeseň dýcha chladnými ránami. Piesok preteká cez prsty. Už máš rok a osem mesiacov. Ideme do Evova. Máš to mesto rád.

Rád cestuješ. Zaspávaš vo vlaku. V spánku sa usmievaš. Môj malý chlapec, tvoj smiech je to najlepšie, čo s mamou máme.

— Ahoj, zobudil si sa?

— Mhm.

— Snívalo sa ti niečo?

— Aňo.

— Snívala sa ti mama?

— Aňo.

— A tato?

— Aňo.

— A Josja?

— Aňo.

V tvojom pohľade je šibalstvo, ktoré sme si predtým s mamou nevšímali.

Rád čítaš knihy. Momentálne máš najradšej tú o veвериčke Violete, ktorá dostala k narodeninám loptu. Smeješ sa a vždy si strašne prekvapený, keď za kríkom zbadáš všetkých jej kamarátov: jelenčka, ježka, bobra, myš a medveda v klobúku. Ukazuješ prstom na svoju loptu a chceš ísť hrať futbal. Rýchlo vstaneš z pohovky a začneš loptu kopáť ku mne. Som brankár,

mama z fanúšikovskej zóny kričí: „OREST, OREST, OREST!“ — opäť vystrelíš a lopta letí na balkón. „Gól!“ — kričí mama z tribúny. Ty, ako správny futbalista, sa hádžeš na „trávnik“ s hlasným: „Jéé! Jéé!“. Mačka Josja sa na vás pozerá z hojdacieho kresla a ako skúsený tréner vrtí chvostom. „Lepšie bráň!“ naznačuje. „Jedna nula, nič nie je stratené.“

Lopta je späť v hre. Tvoje strely sú silnejšie. Presnejšie. Prekľúčujem sa k tvojej bráne, chytiš ma za nohu: „Ta, neda...“. Zamriem: „POČULA SI? pýtam sa mamy. „Tato, nedaj!“ „POČULA!“ — odpovie mama a ty sa rozbehneš k mojej bránke a vystrelíš. „GÓL!“ — kričia tribúny. — OREST JE MAJSTER!“. A Josja sa spokojne oblizuje.

Stále sme vo Lvove a kreslíme na asfalt komiks o твоjich dobrodružstvách. Kreslíme všetko, čo sme videli a všetko, čo chceš. A chceš autá, VELA ÁUT. A vlak a mačku a psa. Kreslíme mestské ulice, hudobníkov, tvoje nové knihy a hračky. Kreslíme naše dobrodružstvá, kde je hlavným superhrdinom Orest! Vyberieš sa za zvukom gitary a spevu, ktorý prichádza z Virmenskej ulice:

— „Keby všetci ľudia vzali gitary a začali hrať, aj by si zaspievali...“ — pozeráš sa na hudobníkov, chceš, aby ťa mama zobrala na ruky. Vo dvojici tancujete na mokrých dlažbočných kockách.

— Ako sa volá tvoja mama?

— Ija.

— A otec?

— Ajeja.

— A ty?

— Oje...

Už máš rok a deväť mesiacov.

Prechádzali sme sa popri mori a videli potopený remorkér. Bol to zvláštny pohľad. A potom sme sa dozvedeli, že naše lode napadla ruská armáda. O deň neskôr prezident podpísal dekrét o zavedení stanného práva. Túto jeseň brehy Čierneho mora obklopila hmla, už nie je také bezpečné ako sa zdalo. Vietor prináša chlad, láme konáre stromov, na mori sú búrky, je dravé a veľmi, veľmi studené. Nad nami lietajú čajky. Na brehu leží pena. Pena dní.

Ahoj, synček!

2022

Ahoj synček! Konečne ti píšem. Celý čas som sa chystal, no nemohol som nájsť správne slová. Rozsypali sa ako korálky po podlahe a ja som ich nedokázal pozbierať.

V poslednom čase stále myslím na naše hry, pokojné more, piesok, tiché uličky a naše plány na jar, leto a jeseň.

Určite všetko urobíme. V Čiernomorskom jachtárskom klube budeme chytať hlaváče tak, ako sme plánovali; pôjdeme spolu na stanovačku; zjeme tých stopäťdesiat „letných“ zmrzlín a možno aj dvesto; a naučíš sa plávať aj bicyklovať.

Všetko to urobíme, ale musíme ešte chvíľu počkať.

Včera som sa pri pohľade na naše fotky pristihol pri myšlienke, akoby to bolo v minulom živote. Ako si za ten čas vyrástol.

Bolo ťažké poslať ťa aj s mamou preč. Teraz ste však v bezpečí.

Ale tá vzdialenosť je utrpenie.

Dom je bez vás prázdny a studený.

Keď sa vraciam domov, všade stretávam príznaky: vidím našu mačku, počujem tvoj smiech, mamin hlas. Niekedy, najmä v prvých dňoch, som cítil vôňu domáceho jedla. Zvláštny pocit. Akoby som bol v polospánku. Akoby sa nič nestalo. A kým to píšem, húka siréna, v meste počuť výbuchy.

Ale chcem povedať toto...

Takmer každý vojak má na šetriči obrazovky fotku svojho usmiateho dieťaťa. A každý má motiváciu kopnúť rusákov¹ do zubov.

Všetci pracujú pre ľudí na fronte a pre víťazstvo. Zdá sa, že ak by bolo treba nájsť ružového jednorožca, nájde sa za pár hodín. Všetci fungujú ako jeden mechanizmus. Každý robí, čo môže, nikto nie je ľahostajný. Rovnako ako nikto nepochybuje, že vyhráme.

Raz ti porozprávam o všetkých, ktorých som počas tých dní stretol.

O dedovi s „Molotovovými kokteilmí“, o nočných hliadkach, o úsvitoch a prázdnych uliciach, o ľuďoch, ktorí spia dve hodiny denne, aby sa náhodou k nám neprekradol nejaký bastard a nenarobil spúšť, o našej protiletadlovej obrane a vti-poch, ktoré si rozprávame v krytoch. Raz ti všetko poviem...

Ale teraz chcem, aby ste vedeli:

Zostali sme a je nás veľa.

Ostali sme a nevzdáme sa ani kúska nášho pobrežia, nevzdáme sa mora, ulíc a tobôž nie našich kníhkupectiev (viem, ktoré máš najradšej, je spoľahlivo chránené).

Toto je naše mesto, naša krajina, naša zem a naše nebo.

Stojí za to všetko to milovať a chrániť.

Zostali sme a budeme bojovať.

Pamätajte: táto krajina je neporaziteľná.

Lúbim ťa.

Pobozkaj mamu

Budem sa snažiť písať častejšie.

S láskou, otec!

P. S. Po víťazstve si pustíme obľúbené pesničky od Kalush a budeme tancovať, kým nepopadáme od únavy.

1 Na vyjadrenie pohrdania Ukrajinci píšu názov nepriateľského štátu a jeho príslušníkov s malými začiatočnými písmenami.

Budúcnosť — minulosť

Ako veľmi by som chcel, aby ste boli blízko. Ira, ten náhly prechod do rozpixelovaných maskáčov je desivý. Rovnako ako neznáme „pred nami“. Veci, ktoré nás obklopovali, zostali v minulosti. Farebné oblečenie je minulosťou, plány do budúcnosti tiež. Všetko sa stáva minulosťou. Jasné rozdelenie: život pred a po 24. februári 2022. Ale čo je „po“? Existuje len tu a teraz.

Tu a teraz.

— Ahoj! Ako sa máte?

— Všetko je v poriadku, ale bez domova je to ťažké. (pauza)

— Bez vás je to ťažké.

— Aj bez teba. (pauza)

— Bol si doma?

— Pred týždňom som polieval kvetináče.

— Všetko v poriadku?

— Áno!

Mesto je prázdne. Neostali tu žiadni susedia. Všetko mi vás pripomína. Všetko. VŠETKO!

V byte zamrzol čas: hračky ležia na zemi tak, ako zostali, na balkóne stále visí bielizeň, posteľ je neustlaná. Všade sú stopy nášho života „pred“, ako keby ste sa mali čochvíľa vrátiť z prechádzky a priestor opäť zaplní veselý smiech a mačacie mraučanie.

Rastliny stále stoja na podlahe. Listy citrónovníkov, ktoré sme pestovali zo semien, sú nádherné. Zelenučké, zelené. Rastú a rastú. Určite si ich nechám, kým sa nevrátite.

Ir, to najdôležitejšie sme zbalili do ruksaku a...
noc,
stanica,
vlak.

V jednej chvíli ti všetko padlo na chrbát a všetko si musela vmestiť do ruksaku.

Ani si neviem predstaviť, aké to máš ťažké v novom meste, na novom mieste.

Si podľa mňa nezvyčajne silná.
Mimoriadna.

Stále premýšľam o tom, čo som mohol urobiť, ale neurobil. O slovách, ktoré som chcel povedať, ale nepovedal. Neviem, kedy sa uvidíme a či sa vôbec uvidíme. Marec nás nemilosrdne požiera. Vojna prežíva chod nášho normálneho života. Vzdušné poplachy. Ohrozenie raketami. Evakuačné vlaky z mesta. Dav na železničnej stanici. Čakanie na ruské vylodenie pri brehoch Odesy. Vojna hučí a neutícha. V noci pulzuje dychom bojovníkov. Exploduje v mestách a dedinách. Vojna ničí všetko, čo jej stojí v ceste. Vojna nás ničí.

Sme silní. Vydržíme. Ale je to naozaj to, čo sme chceli?

Po každej správe koža drsnie ako šmirgeľ. Sny odleteli ako vtáci a zmizli nad Čiernym morom v závoji hmly. Ulice sú chladné a nevlúdne.

Ira, veľmi ťa chcem znova vidieť. Tvoje oči, obočie, úsmev. Držať tvoje prsty v rukách. Veľmi mi chýbaš. Zjav sa v mojich snoch. Hovor so mnou. Hovor...

Teraz chcem jediné: aby sme boli opäť spolu.
Si moja minulosť, prítomnosť aj budúcnosť.
Viem, že nemáš rada básne, ale napísal som ich o tebe a pre
teba.
Šťastné narodeniny!

I.

Na svitaní usmieva sa v spánku
prúd odnáša jej sny do vlastných korýt
na pobreží hmlý maľujú jej meno
lieta ako vták nad morami a oceánmi
pamätám si jej hlas
z každej piesne
zaspievanej v spánku
všetky spoluhlásky aj samohlásky
každá pauza je ako struna
všetky zvuky a slová
odkiaľ je tá reč
ktorou rozpráva v noci?
úsvit dýcha teplom
vpíja do seba posledné snehy
lúč maľuje na jej tvári
námorné navigačné mapy
usmieva sa v spánku
more v mušli
šumí
oceán — za oknom
svet v jej snoch
je taký krehký
ústi do nebeského
riečiska

I.

B ože,
dokonca aj tieto rany
ktoré potieraš slaným pieskom
čierneho pobrežia
majú blaženú farbu
jej očí
slané more, Bože,
sa v jej rukách
zmenilo na teplú prikrývku
snehov najkrutejších zím
bola stále bližšie, Bože,
zapletala hviezdy do vrkočov
skrývala noc za opaskom
zachraňovala lode
a hovorila, Bože,
chodila bosá
hmla ležala pri jej nohách
a dokonca aj tieto rany
prestali krváčať, Bože,
dokonca aj tvoje hodinky
sa zastavili

I.

Jej srdcom preteká rieka
cez jej sny
a dotyky
predierajú sa odlesky
a na svitaní
keď sa prebúdz
má na perách
rosu
svet sa zastavuje
keď sa usmeje

I.

Každá jeseň
vracia môjmu mestu lásku
každý tieň
ostáva na žltom lístí
každý deň
ju slaným južným vetrom
hladí po vlasoch
a bozkáva pery
a
čas
skrýva medzi riadkami
hlas smädný po tichu
more šumí ako medzi sezónami
„ešte chvíľu, ešte chvíľu“
pena
a piesok zanechávajú
dole
medzi slovami
svoju hmlistú
stopu:
každá jeseň
vzbudzuje nádej
každý tieň
je ozvenou ľudí

každý deň
hlboký ako more
každý deň — oceán
a ráno?
ráno je Ona

Mesto, ktoré vidím v snoch

Neviem, aký je dnes deň. Vojna vynulovala všetky kalendáre, počas niekoľkých týždňov sa všetko zmenilo. V noci je mesto stuhnuté, ako pustatina, čaká. V tme sa tvoria hliadky, prebiehajú inštruktáže, zvolávajú heslá, ľudia so zbraňami aj bez nich vychádzajú na ulicu.

Pamätám si na prvú takúto noc.

Niekoľko tisíc mužov v kryte (nazvime to miesto tak). Znie štátna hymna. Slová plukovníka. Rozdelenie podľa štvrtí. Zvuky žltej pásky nalepovanej okolo rukávov. Cvengot zbraní. A potom dlhá studená noc v centre mesta. Žlté lampáše, prevrátene stoly z terás slúžiace ako úkryt pre bojovníkov, stanovištia.

Chlad preniká až do kostí.

Máme jasne stanovenú trasu.

Dlažbové kocky na Derybasivskej sa krásne lesknú.

V mestskej záhrade sa ozýva nočný spev vtákov. Nieкто povie, že na Ukrajinu sa vrátili sláviky.

Vtedy tam ešte neboli žiadni „ježkovia“ a piesok na plážach bol nedotknutý vojnou. Teraz je piesku menej. Teraz leží vo vreciach na pozíciách a strážnych stanovištiach a vonia nostalgiou za morom a morskými riasami. Vtedy bol ešte nedotknutý, vstrebával stopy detských nôh, počúval rozhovory o stavbe hradov, vyznaniach lásky a plánoch do budúcnosti. Teraz je ten piesok opevnením. Možno to tak má byť. Iste dúfa, že sa po víťazstve vráti späť.